

Brez zgodovine ni prihodnosti

Mitja CIMPERŠEK*

Nenavaden naslov parafrazira pomen gozdarskega zgodovinopisja ali vodenja gozdarske kronike. Delo kronista v gozdarstvu nikoli ni bilo cenjeno, prevladovalo je mnenje, da je to nepotrebno izgubljanje časa ali podobno štetju iglic, ki padajo z dreves. Zaradi endemičnega nerazumevanja tudi nikoli ni bilo motivirano in je bilo bolj ali manj prepuščeno svobodni odločitvi posameznikov, dokler ni zakonodajalec opravila ukazal s predpisom (Pravilnik o vsebini in načinu izdelave gozdnogospodarskih načrtov in o evidenci njihovega izvrševanja - Ur.l.SRS 33-28.8.1987). To pa stvari ni izboljšalo, saj je splošno znano, da je od posiljenega dobro samo zelje, pa še to samo v manjših odmerkih. V predpisani in disciplinirani kolektivni sivini sta se utopili kreativnost in pestrost individualne svobode kot zadnji, še ohranjeni prednosti gozdarskega poklica.

Z imenom *chronica* (gr.) so v srednjem veku razumeli zgodovinsko delo, v katerem je pisec opisal minule dogodke, ki so segali do nastanka sveta. Pri tem so se sestavljali opirali na starejše opise, ustna izročila in neredko vpletali dogodke iz Svetega pisma. Kot zgodovinski vir so take kronike negovali v Bizancu, medtem ko so na evropskem zahodu prevladovali letopisi ali anali, v katerih je pisec samo na kratko zapisoval dogodke po letih. V analih so bili dogodki zapisani dokumentarno, to je brez poglobljenih analiz in osebnih komentarjev zapisovalca, v primerjavi s kroniko, kjer je pisec predstavil ljudem osebno obarvano in podrobnejšo podobo dogodkov, ki so lahko bili razporejeni tudi po drugih, vsebinskih kriterijih. Zaradi teh razlik se včasih trdi, da so avtorji kronik s povezovanjem dogodkov skušali tudi razložiti njihove vzročne vezi. Ta trditev pa v srednje-

veškem evropskem zgodovinopisju ni utemeljena, ker sloni v celoti na naukih Nove zaveze, po kateri je vse dogajanje na svetu neposredno odvisno od božje volje. To pojmovanje se je spremenilo šele v 18. stoletju, po znanstveni revoluciji v pojmovanju fizikalnega sveta Isaca Newtona. Za oba vira velja načelo, da so dejstva sveta, medtem ko je komentar v kronikah lahko subjektivno obarvan. Domnevamo lahko, da so današnje gozdarske kronike različno zasnovane, v širokem razponu od dosledno dokumentarnega do povsem svobodnega in osebnostno doživetega prikaza.

Zgodovina je kot svetilka na krmi; ne kaže naprej, pokaže samo, kje smo bili, in če se ne oziramo, ne bomo vedeli niti tega. Po osnovni formulaciji je zgodovina vse tisto, kar se je zgodilo. Toda čas že tako hiti, da lahko, s malo pretiravanja, vsak postopek planiranja enačimo z napovedovanjem preteklosti. Vsak dogodek je najprej stvaren, vendar ga na taki ravni ne zaznamo kot zgodovinskega, šele po preteku določenega časovnega obdobja (zgodovinska distanca) postane zgodovina. V popolnem smislu pa postane dogajanje zgodovina, ko ni več neposrednih prič in ko nam dogodke pojasnjujejo samo še viri, kakršna je tudi kronika. Ze stari Latini so učili: *Verba volant, scripta manent* (Besede se izgube, zapisi ostanejo). Za dogodke, ki jih bomo zapisali natančno in dovolj podrobno, nam bodo hvaležni zanamci, ko bodo iskali odgovore na vprašanja, ki se nam danes zdijo samoumevna.

Gozdarske kronike so nepogrešljiv vir za spoznavanje preteklih odnosov med človekom in gozdom. So torej dokument s strokovnim izročilom in številnimi podatki, ki so neobhodno potrebni za proučevanje političnih, družbenih, ekoloških, tehnoloških, razvojnih in drugih vidikov gozdarske zgodovine. S kroniko spremljamo razvoj in gospodarjenje z gozdovi ali kot bi dejal Georg Orwell: "Kdor pozna prihod-

* Mag. M. C., dipl. inž. gozd., Gozdno gospodarstvo Celje, Gozdni obrat Rogaška Slatina, Ulica XIV. divizije 17, 63250 Rogaška Slatina, SLO

nost, obvlada sedanjost, kdor hoče poznati prihodnost, mora najprej proučiti preteklost." Če jih vodimo neprekinjeno daljše časovno obdobje po ustaljenem redu, lahko na enem samem mestu zberemo podatke, za kar bi drugje izgubili nepri- merno več časa. Navadno so v kronikah tudi podatki, ki jih ne najdemo v obveznih finančnih in gozdarskih evidencah.

VSEBINA, NJENA RAZDELITEV IN PRED- STAVITVE DOGODKOV V KRONIKI

I. SKRAJŠAN OPIS OKOLJA ALI ZA- ČETNO STANJE

Kroniko vodimo za določen prostor in določeno časovno obdobje, zato je pri- poročljivo, da najprej vzpostavimo za tisti čas začetno ali nullo stanje, ki je v bistvu uvod v kroniko. V njem predstavimo eko- loške značilnosti prostora (geografijo, pe- dologijo, fitocenologijo, podnebje), stanje gozdov, njihove opreme, zgradbe, uveljav- ljeno tehniko dela, orodja in pripomočke, socialnoekonomske razmere na podeželju, zgodovino, naravovarstveno problematiko, prosto živeče živali idr. Opise obogatimo s kartami, skicami, shemami, preglednicami in fotografijami.

V današnji dobi informacijske poplave imamo na izbiro množico podatkov, mo- ramo jih samo poiskati, zbrati in primerno obdelati. Poleg številnih znanstvenih štu- dij, revij, časnikov, zbornikov, monografij, spominskih zapisov, arhivskega gradiva, podatkov zemljiške knjige idr., skrivajo še veliko neodkritih, pozabljenih in pomemb- nih informacij šolske, trške, mestne in cerkvene kronike. Malo je krajev v Slo- veniji, ki se lahko pohvalijo z ohranjenimi starimi pisnimi viri. Tako npr. hrani Planina pri Sevnici trško kroniko pisateljice Anne Wambrechtsamer, bolj znane po zgodo- vinskem romanu Danes grofi celjski in nikoli več. Njen zapis je neicrpna zaklad- nica zgodovine gozdov na Bohorju, od časov, ko so podložniki morali pripraviti in dostaviti graščaku in župniku drva, skodle in leseno posodo, pa vse do začetkov industrializacije, ki so odločilno zazna- movali povezave med fužinarstvom, og- ljarjenjem in množičnim snovanjem smre- kovih monokultur. V navidezno obrobni

župnijskih kronikah lahko najdemo opise zanimivih dogodkov (priloga 1), ki kot kamenčki v mozaiku prispevajo k lažjemu razumevanju stanja gozdov. Dragoceni so vsi gozdarski zapisi, zlasti pa stari gozdno gospodarski načrti, karte in drugi pisni preostanki.

II. VSAKOLETNI OPIS DOGODKOV, SPREMEMB IN POSEBNOSTI

Vsebinsko razdelitev kronike priredimo prostoru, ki je predmet našega opazovanja in zapisovanja dogodkov, pojavov in spre- memb. Sistematično zbiranje podatkov in preglednejšo predstavitev dosežemo naj- enostavneje tako, da snov razdelimo v vnaprej izbrana poglavja. Na ta način se obvarujemo pred nevspečnostmi, da bi pozabili in izpustili pomembne podatke.

Na gozdnem obratu v Rogaški Slatini vodimo kroniko gozdov od leta 1945 na- prej, za nazaj pa smo jo deloma rekon- struirali po ohranjenih pisnih virih in pričevanjih starejših gozdarjev. Gradivo razvrš- čamo po naslednjih zaokroženih sklopih:

1. Spremembe površin gozdov

Do podržavljenja gozdov (prenos gozdov na Sklad leta 1993) smo spremljali spre- membe posestnega stanja (nakupi, men- jave in prodaje). Vnaprej ostaja kronistom samo zapisovanje sprememb površinskega stanja, t.j. krčitev (daljnovodi, avtoceste), morebitno zaraščanje in evidenca rešenih denacionalizacijskih postopkov. Dober go- spodar bi moral skrbeti za svoje zunanje meje, jih nenehno vzdrževati (mejni kamni, mejni znaki) in zapisovati mejne spore, izmere in spremembe. Tudi tatvine so lahko predmet našega zanimanja.

2. Podnebne posebnosti in škode v gozdovih

Med vremenskimi posebnostmi posve- čamo pozornost predvsem odstopanjem od dolgoletnih povprečij, ki vplivajo na rast in stabilnost gozdov (odstopanja tem- peratur, toplotne skrajnosti, sušna obdobja, vročinski sunki, mraz, moker sneg, žled,

vihar, rušilna neurja). V teh izkazih iščemo vzroke za škode v gozdovih, ki so posledica vremenskih ujm, bolezni, množične razširitve škodljivcev, poškodbe cest, opreme in objektov. Pogostnost in intenzivnost škod vplivata na prihodnje ukrepe.

Podnebne spremembe lahko spremljamo na posebni letni preglednici. Po določenem času nam preide v navado, da podatke zapisujemo dnevno. V nasprotnem primeru gredo zanimivosti v pozabo, naknadno brskanje po spominu pa vzame veliko časa in nikoli ni odraz resničnosti.

Nazorno izpostavimo vse poškodbe antropocentričnega izvora (imisije, onesnaževanja), škode zaradi divjadi, plazov, usadov, nanosov in gozdnih požarov.

3. Gojitvena dela

Po oddelkih in odsekih navedemo opravljena negovalna in varstvena dela. V gozdarstvu se je bolešno razbohotilo šifriranje. Ko se bodo izgubili šifranti, nihče ne bo mogel razvozlati teh sporočil. Gozdarska kronika bo tako edini vir uporabnih in razumljivih informacij. Podrobneje opišemo še normative del, stroške, nove tehnike dela in druge posebnosti (feromonске pasti, opustitev uporabe kemičnih sredstev). Posebno pozornost moramo posvetiti obvejevanju, ki bi lahko imelo značaj prevare, če ne bi kupce lesa opozorili nanj.

4. Gradbena dela

Gozdno gradbeništvo je največji porabnik sredstev, zato je upravičeno, da vodimo natančen seznam vseh novozgrajenih cest in vlak po njihovi vrednosti. Prav tako zapisujemo vsa večja vzdrževalna dela, prenove in modernizacije (asfaltiranje) ločeno po posameznih objektih in eventualnih sovlagateljih. Opišemo tudi novo uporabljeno tehniko in tehnologijo (bager namesto buldožerja). V ta sklop lahko uvrstimo tudi poškodbe cest zaradi ujm in drugih vzrokov; so v zadnjih letih vedno bolj pogoste in posledice so vedno hujše.

5. Pridobivanje lesa

Priložimo seznam posekanega lesa (ločeno za iglavce in listavce, lahko tudi po skupinah sortimetnov) po oddelkih in odsekih (še boljša bi bila ponovna raba lokalnih imen namesto šifer), in to iz enakih razlogov, kot smo jih opisali pri gojitvenih delih. Predstavimo tudi tehnološke in tehnične spremembe, normative in dosežene učinke. V to poglavje lahko uvrstimo tudi stanje lesnega trga in spremembe med porabniki lesa, dosežene cene lesa po skupinah sortimentov (doma in v tujini), cene lesa na panju, izkoriščanje postranskih gozdnih proizvodov, promet z lesom (odkup).

6. Delovna sila

Zaposlene kadre številčno ali poimensko predstavimo po delovnih zadolžitvah in izobrazbeni strukturi. Opišemo ukrepe na področju dopolnilnega izobraževanja (seminarji, tečaji, reference). Posebno pozornost namenimo humanizaciji dela, problematiki invalidnih delavcev, nesrečam in poškodbam pri delu. Sem spadajo tudi organizacijske spremembe (spremembe revirjev in zasedbe v njih), družabna in društvena srečanja (tekmovanje gozdnih delavcev, izleti).

7. Delo z javnostjo

Opišemo opravljene naloge, ki se nanašajo na varovanje narave (redki biotopi, drevesni orjaki, kuriozitet) in t.i. public relation (učne poti, sodelovanje s šolsko mladino, učilne in gozdarske zbirke). Sem spadajo tudi rezultati in spremljave raziskovalne dejavnosti, dela v gozdnih rezervatih, na kontrolnih ploskvah ipd. Zapišemo tudi strokovne obiske, medsosedska strokovna srečanja, ekskurzije ter objave sestavkov in časopisnih člankov.

8. Gozdarska politika

Odločilno vpliva na gozdarsko stroko in

razvoj gozdov, zato priložimo letni kroniki tudi fotokopije predpisov, ki zadevajo gozdove. Odnose med družbo in gozdovi ter nasprotja med njima najlepše ilustrira dober izbor časopisnih člankov, fotografij in karikatur (priloga 2). Je pa zgodovina gozdov in gozdarstva tudi visoka politika določenega obdobja.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Kronike niso zanemarljiv spremljevalec gozdarske minljivosti in spremenljivosti. So pripovedni zgodovinski vir, ki z zapisovanjem materialne resnice prispevajo k ohranjanju naše tehniške kulture. Če je pero v rokah gozdarja, ki je obdarjen za risanje in pisanje ter ima občutek za sproščen, čustven odnos in domišljijo, lahko dobimo izdelke, ki so več kot samo skopa miselna podoba zapisovalcev.

Kronike naj bodo napisane v lepi, sočni in razumljivi slovenščini. Tudi šal in ironije ter zanimivih zgodb in dogodivščin naj ne manjka. Izogibajmo se vsako leto enakih shem, ki bralca - uporabnika dolgočasijo. Posebno pozornost zaslužijo kronike, ki so napisane z lepim čitljivim rokopisom. Toda takih, žal, ni več, zato so zahteve, da naj bi ponovno vihteli gosje pero in tuš, nesprijemljiv anahronizem, saj lahko z računalniki dosežemo boljše učinke (priloga 1). Kronike so sicer pisne evidence, vendar jih obogatimo z risbami, skicami in fotografijami, kajti slika pove veliko več, kot lahko z besedami opišemo. Ko se po nekaj letih nabere dovolj gradiva, ga damo vezati.

V kakovosti in doslednosti vodenja gozdarske kronike se kaže odnos do lastne preteklosti in odgovornost do okolja. Za tovrstno delo je potrebno posebno nagljenje, kdor ga nima, se lahko tolaži ob grafitu: "I love my job, it's the work I hate." Pisanje kronike je neke vrste dialog s samim seboj, ki hkrati spodbuja sposobnost opazovanja in odkrivanja. Zavedati se moramo, da so meje med resničnostjo in našim zaznavanjem nemaleokrat zabrisane in jih ne kaže bolešno znanstveno premikati, tako da se nam z miti ne iz-

muzne preveč resničnosti. Izogibati se moramo geološke ravnodušnosti, intelektualne plehkosti in neresnic, saj imajo navadno kratko razpolovno dobo.

Gozdarstvo brez kronik je kulturna puštinja, kajti tisti, ki ne pozna tisoč letne zgodovine, živi iz rok v usta (Goethe). Naši gozdarski predhodniki so pripisovali gozdarskim kronikam velik pomen. O tem zgovorno priča ohranjeno navodilo za pisanje gozdnih kronik iz leta 1890 na gozdnem obratu v Kostanjevici (M. Zupančič 1991). Nesporno je kronika zrcalo kulturne razgledanosti pisca in njegovega strokovnega okolja.

Ne nazadnje je kronika najboljša sredstvo za vzdrževanje strokovne kontinuitete (Kmecl 1985). Pri kadrovskih in organizacijskih spremembah, ki so v gozdarstvu zelo pogoste, lahko kronike izravnava miselna in strokovna nasprotja. Kronika omogoča mladim gozdarjem spoznavati zastavljena dela predhodnikov, jih razumeti, da lahko kljub manjšim izkušnjam uspešno nadaljujejo in dograjujejo začeto. Za uspešno in učinkovito gozdarsko organizacijo je kontinuiteta nujni pogoj. Kako se bo v postmodernem obdobju razklanosti gozdarske organiziranosti nadaljevalo pisanje kronik, ostaja odprto. Razumni se bodo dogovorili, neumni pa si bodo zaradi divarske konkurenčnosti metali polena pod noge, vse dokler bodo še rastle drevesa. Ostaja eno samo upanje, da se ne bo uresničila znamenita sintagma Francisa Fukuyame, ki trdi, da smo dospeli do točke, kjer se "konča zgodovina".

VIRI

1. Kmecl M.: Gozdarske kronike kot vir za proučevanje gozdarske preteklosti; v Zborniku: Pomen zgodovinske perspektive v gozdarstvu Ljubljana 1985
2. Zupančič M.: Pomen gozdne kronike GV 9-19/1991:414-416
3. Izpolnjevanje sistema gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji Ljubljana 1988
4. Enciklopedija Slovenije, 6. knjiga Ljubljana 1992
5. Enciklopedija jugoslovanskega leksikografskega zavoda, 3. knjiga Zagreb 1967